

reallønnen. Men hvad fortæller sådanne tal? Fortæller de, hvad en blikkenslager tjener? Det gør de ikke! Hvor stor rolle spillede disse lønsatser? Hvor tit arbejdede blikkenslagere på timeløn? Hvor meget fyldte akkordarbejdet? Hvordan har det udviklet sig op igennem dette århundrede? Læseren får et glimtvis indtryk af de besynderlige prislister i forbindelse med forhandlingerne om de specielle krav i 1956 (s. 288). Hvorfor får vi ikke en nyere overenskomst inden for rør og blik at se? Det kunne have været rart at få mere at vide om, hvordan løndannelsen egentlig er foregået inden for faget. Omkring århundredeskiftet udgjorde akkordarbejdet ca. 50 % i blikkenslagerfaget, en sådan oplysning ville være ganske relevant at få med. Det ville også være interessant at få at vide, hvordan blikkenslageren ligger og har ligget i forhold til andre LO-fag. Er blikkenslageren en højtlønnet arbejder? Har blikkenslageren lønmæssigt set ændret status i tidens løb? I en bog på små 400 sider om faget skulle det have været muligt at give svar på sådanne enkle spørgsmål, især da forfatteren har haft adgang til det relevante kildemateriale.

Et enkelt dunkelt punkt i denne forbindelse skal blot nævnes. Vi får at vide (s. 147), at overenskomstlønningerne i blikkenslagerfaget siden 1911 havde været minimumslønninger, men det var de ikke længere; vi er nu i årene 1921-24. I 1921 fik arbejdsgiverne timelønnen sat ned fra 1,75 kr. til 1,60 kr. I 1922 fik blikkenslagerne endnu en lønreduktion, nu blev normallønnen sat ned til 1,75 kr. i timen (s. 149). Hvor var den drastiske lønnedsættelse?

Det vil altid være et valg, hvor meget af den bredere samfundsmæssige baggrund, der skal med i en sådan fagforeningshistorie. Men uanset hvordan dette valg foretages, er det et krav, at fremstillingen på disse punkter er præ-

cis. I nogle af de afsnit, hvor forfatteren forsøger at sætte forbundets udvikling ind i en bredere samfundsmæssig sammenhæng, er fremstillingen unødvendigt upræcis. Hvor har forfatteren læst, at landbruget leverede kapital til investering i industri i byerne? (s. 12). Hvorfor er historien om påskekrisen i 1920 så unøjagtig? I virkeligheden er historien om blikkenslagerforbundets stilling under påskekrisen i foråret 1920 interessant, fordi den viser, hvordan de udenforstående (d.v.s. uden for De samvirkende Fagforbund stående) fag fulstændig blev sat ud af spillet. Blikkenslagerforbundet havde tidligt meldt sig ud af DsF (LO) og valgt at blive udenfor. Blikkenslagerne kunne ikke undslå sig for at gå med i generalstrejken, men de fik ingen del i beslutningerne om strejken. Hvem kender ikke DsF-kasserer Emanuel Svendsens skildring i »En nyboderdrengs erindringer« af sammenstødet med blikkenslagerformand Lytjohan på mødet den 3. april 1920. Den historie ville have været relevant at få med. Beskrivelsen af storkonflikten i 1925 er lige så upræcis, og hvorfor skal vi høre den samme historie om overenskomstsituationen i 1931 to gange med kort mellemrum?

Sådanne enkelte kritiske bemærkninger rokker ikke ved det generelle, at det er en spændende og oplysende bog om blikkenslagerne. Værd af fremhæve er ikke mindst kapitlerne om udviklingen i faget – f.eks. kapitlerne »Ungsvend« (s. 266 ff.) og »Blikkenslagerliv i 1940'erne og 1950'erne« (s. 262 ff.). Men der er mange andre gode afsnit i »Bliktude«. Rør- & Blik har fået en bog, som de har al grund til at være tilfredse med.

Knud Knudsen

Hans Chr. Johansen: *En koncern i udvikling 1942-92*. Alm. Brand af

1792. (Alm. Brand af 1792, Gyldendal, 1992). 288 s.

Det er yderst sjældent, at erhvervshistorien kan diske op med bidrag om hele forsikrerhvervets udvikling. Mens analyser af hele erhvervet desværre er uhyre få, findes i det mindste nogle virksomhedsportrætter, til hvilket jubilæumsskriftet om Alm. Brands 200 års virke nu føjer sig. Det lykkes imidlertid i dette studie også at trække nogle videre perspektiver til erhvervet som sådan, ligesom det på udmærket vis tillige lykkes at placere brandforsikringen i en bredere samfundsmæssig kontekst.

Da tidligere jubilæumsskrifter har koncentreret sig om perioden før 1942, har Johansen valgt at stille skarpt på efterkrigstiden, der behandles i kapitler, der hver dækker et tiår. Perioden før 1942 behandles dog også i et ganske interessant kapitel, der bidrager til en forståelse af selskabets oprindelse og dets problemer i nyere tid. Det er således vigtigt at forstå, at brandforsikringen i Danmark for godt 200 år tilbage i realiteten lå i statslig regi både m.h.t. den politik, der skulle lægges på området og m.h.t. selve administrationen af forsikringsordningerne. Dette træk er på flere punkter bibeholdt op til idag, f.eks. i forbindelse med den præventive indsats.

Det tidligere stærke statslige greb om brandforsikringen løsnedes imidlertid noget allerede i 1870'erne, hvor brandforsikringen kom til at eksistere indenfor rammerne af gensidige selskaber. Deres oprettelse krævede alligevel stadigvæk en form for koncession fra Justitsministeriet. Det forblev en lille branche med såvel store som små selskaber. Disse var relativt afsondret fra de andre forsikringsbrancher, da selskaberne udelukkende måtte beskæftige sig med denne ene branche. Derfor

var det naturligvis også let for myndighederne at identificere de private samarbejdspartnere, og det var samtidig let for branchen at nå frem til kartelprægede former for samarbejde og virke fælles interessepolitisk. Johansen synes da også at have fat i noget essentielt for branchen – ihvertfald tidligere – når han fremhæver, at »man mere betragtede sig som en forening end som en foretning« (p. 56).

Skildringen af udviklingen indenfor Alm. Brand og dansk brandforsikring mere generelt i efterkrigstiden er egentlig ganske solid. Vi får både et blik »indenfor murene« i selskabet, selskabets økonomiske situation og det tætte samarbejde med det offentlige. Dog lykkes det ikke at give 50'erne og det meste af 60'erne en så spændende behandling. Måske fordi det reelt var en uspændende periode? Der var imidlertid betydelige ændringer undervejs, men det er korrekt, at mange af disse først kommer rigtigt til udtryk i det næste tiår.

Således forsvandt i 70'erne det særlige lovgrundlag for bygningsbrandforsikring, der herefter måtte kombineres med andre typer af forsikring. Samtidig åbnede andre dele af lovgivningen nu mulighed for, at selskaberne ikke længere var reserveret forskellige geografiske domæner. Konkurrencen fik alt i alt friere løb end nogensinde tidligere, og en af vejene til at hevde sig bedre i den skærpede konkurrence var at indgå i fusioner. For Alm. Brands vedkommende gik en planlagt fusion imidlertid i vasken, og Alm. Brand kunne derfor ikke træde ind i det nye selskab »Tryg«. Hele denne proces skildres ganske indgående. Alm. Brand måtte dog følge trit med udviklingen, gå ind i et meget bredere engagement og blive et multi-brancheselskab. Ikke blot på selskabsplan, men også på organisationsplan afstedkom udviklingen, at eksisterende

brancheforeninger opløstes og nye etableredes for igen at blive erstattet af andre indenfor dansk skadesforsikring. Alt i alt ændredes miljøet for brandforsikringen markant.

I det sidste tiår bliver således også trukket en lang række perspektiver til forsikringserhvervets økonomiske udvikling, dets regulering og de nye problemer som udviklingen af en decideret finansiell sektor har afstedkommet. M.a.o. fremhæves den samfundsmæssige kontekst igen på en fin måde, således at fremstillingen af ét enkelt forsikrings-selskabs udvikling alligevel bidrager til en forståelse af hele erhvervets udvikling. Studiet heraf har vi dog stadigvæk til gode.

Karsten Ronit

Henrik Dørge og Morten W. Langer:
Skandalen om Nordisk Fjer – et magtmenneskes drøm og bedrag.
(Børsens Forlag, 1991). 232 s.

Historien om Nordisk Fjers konkurs er næsten ufattelig for kvalificerede iagttagere. Her var et professionelt menneske med en vis karisma, men tilsyneladende uden opsigtsvækkende menneskeligt format, der i løbet af forholdsvis kort tid kørte en velstillet virksomhed i sæk. Her var en samling kreditgivere, der lukkede øjnene for de faretegn, der dukkede op. Her var en række af revisorer, som alt for stilfærdigt trak sig bort fra en klient, der åbenbart manipulerede. Her var en række velmeritede bestyrelsesmedlemmer, der ikke var deres opgave voksen og lod fem og syv være lige i bestyrelseskontorets selvbekræftende atmosfære.

En af kreditgiverne, Kaj Steenkjær fra Jyske Bank, er vel foreløbig som den eneste af de implicerede stået frem, forfriskende ærlig, og har fortalt,

hvor let det var at få ham til at låne næsten 50 millioner kroner ud, reelt med stolthed i stedet for med sikkerhed. For flere af de øvrige implicerede er der mørke skyer i horisonten i form af belastende retslige opgør, der helt sikkert som det mindste vil efterlade ridser i lakken. Når journalisterne har informeret, økonomerne har analyseret, og juristerne har dømt, vil der blive brug for en syntese, en historisk fremstilling, der omfatter alle facetter. Hvem var involveret i beslutningsprocesserne? Hvilket psykologisk spil foregik der inden for referencerammen? Hvem har det moralske ansvar for milliontabene? Hvem rørte en finger for at undgå, at medarbejderrepræsentanterne i bestyrelsen blev trynet? Spørgsmålene er mange og kan ikke besvares umiddelbart.

Den foreliggende bog er et omhyggeligt og omfattende arbejde. De to erhvervsjournalister har haft et forspring og gode forudsætninger for at skrive bogen, eftersom de begge har beskæftiget sig med virksomhedens forhold inden dens endeligt. Havde de skrevet bogen, før Johannes Petersen blev afsløret, havde det været virkelig flot; nu undgås det ikke, at nogen bagklogskab finder plads. I den forbindelse kan man stille spørgsmålet, om det kun er kreditgivere og bestyrelse, der har sovet i timen. Hvor var erhvervsjournalistikken? Den modtager vel også oplysninger om Stockholmerbørsens vurderinger.

Svagest i bogen står præsentationen af mennesket Johannes Petersen. Afsnittet om skoletiden og ungdommen er ikke objektivt. Hvordan man kan kalde et underafsnit for »nazistiske sympatier«, når det i samme skrives, at Johannes Petersen aldrig tog kontakt til tyskerne og aldrig kom i nærheden af DNSAP? Det kan kun have det formål at sværte manden. Ingen kilde er afslø-